

Sociale kerncijfers*

Centraal Bureau voor de Statistiek**

In het thema van de rubriek 'Sociale kerncijfers' wordt deze keer aandacht besteed aan het onderwijsniveau van de Nederlandse bevolking onder meer aan de hand van recent beschikbaar gekomen cijfermateriaal uit de Enquête beroepsbevolking van het CBS. Het thema wordt afgesloten met een overzicht van enige bronnen en definities van enige begrippen op dit terrein. Het tweede deel van de rubriek bestaat uit de standaardtabel met sociale kerncijfers.

Onderwijsniveau van de Nederlandse bevolking

In dit thema wordt enige cijfermatige informatie gepresenteerd over het onderwijsniveau van de Nederlandse bevolking, waarbij het accent ligt op recent beschikbaar gekomen materiaal uit de Enquête beroepsbevolking (EBB) van het CBS. De EBB is een doorlopende enquête, waarmee het CBS in januari 1987 is gestart als opvolger van de Arbeidskrachtentelling (AKT). De EBB vormt de voornaamste bron van statistische informatie over de structuur van de beroepsbevolking in Nederland (zie CBS, 1991). Eén van de doelstellingen van de EBB is het bepalen van het hoogst behaalde onderwijsniveau van de bevolking. De verzamelde onderwijsinformatie wordt gecodeerd volgens de Standaard onderwijsindeling van het CBS (SOI 1978; zie CBS, 1987).

De SOI is door het CBS ontwikkeld teneinde de veelheid van schooltypen tot een overzichtelijk geheel samen te brengen. In de EBB is de SOI-classificatie gehanteerd voor de bepaling van het onderwijsniveau, de onderwijssector en de

* Cijfers die vóór 9 augustus beschikbaar waren, konden nog worden verwerkt in de standaardtabel van deze rubriek. Auteursrecht is voorbehouden. Gebruik van de inhoud van deze rubriek is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

** Prinses Beatrixlaan 428, Voorburg. Postbus 959, 2270 AZ Voorburg. Tel. 070-337 3800. Kloosterweg 1, Heerlen. Postbus 4481, 6401 CZ Heerlen. Tel. 045-70 6000.

vak- of studierichting. In de praktijk wordt veelal slechts gebruik gemaakt van het hoogst behaalde onderwijsniveau. Daarbij worden de volgende zes niveaus onderscheiden:

- niveau 1 en 2: grotendeels onderwijs tot en met het Lager onderwijs of basisonderwijs (bao);
- niveau 3: grotendeels mavo en Lager beroepsonderwijs (lbo);
- niveau 4: grotendeels havo, vwo en Middelbaar beroepsonderwijs (mbo);
- niveau 5: grotendeels Hoger beroepsonderwijs (hbo) en universitair onderwijs (oude stijl) op kandidaatsniveau;
- niveau 6: grotendeels universitair onderwijs op doctoraal niveau (wo). Bij de codering van de gegevens voor de EBB 1990 zijn ook de personen met een doctoraal-opleiding nieuwe stijl op niveau 6 ingedeeld.

Binnen de niveaus 3 en 4 wordt nader onderscheid gemaakt tussen algemeen vormend onderwijs (mavo, havo en vwo) en beroepsonderwijs (lbo en mbo). Personen worden op basis van het hoogst behaalde diploma naar onderwijsniveau ingedeeld.

Tabel 1 biedt een samenvatting van de voornaamste uitkomsten van de EBB 1990 met betrekking tot het hoogst behaalde onderwijsniveau van personen van 15-64 jaar. Deze resultaten zijn gebaseerd op een met ingang van januari 1990 gewijzigde onderwijsvraagstelling in de EBB (zie hiervoor Loozen, 1990). Tabel 1 laat zien, dat we in de onderwijsverdeling van de totale bevolking van 15-64 jaar in 1990 het hoogste percentage aantreffen bij een opleiding op mbo-niveau (29%), gevolgd door basisonderwijs (19%) en lbo (18%). Ongeveer 16% van de bevolking van 15-64 jaar heeft een opleiding op hbo- of wo-niveau.

Uit tabel 1 blijkt verder, dat het aandeel van personen met alleen basisonderwijs of mavo binnen de beroepsbevolking aanmerkelijk lager is dan het aandeel van personen met dat niveau binnen de totale bevolking (21% versus 30%). Het aandeel van personen met mbo of hbo binnen de beroepsbevolking daarentegen is hoger dan het aandeel binnen de totale bevolking (48% versus 40%). Dit betekent dat het opleidingsniveau van de beroepsbevolking gemiddeld aanmerkelijk hoger is dan dat van de totale bevolking van 15-64 jaar. Het opleidingsniveau van de personen die niet tot de beroepsbevolking behoren is gemiddeld genomen erg laag. Zo heeft 47% van de tot de overige bevolking behorende personen een opleiding op bao- of mavo-niveau, terwijl dit percentage voor de beroepsbevolking 21 bedraagt.

Tussen de werkzame en de niet-werkzame beroepsbevolking blijken eveneens grote verschillen te bestaan. Ongeveer 39% van de niet-werkzame beroepsbevolking heeft een opleiding op bao- of mavo-niveau; voor de werkzame beroepsbevolking ligt dit percentage op 20. Binnen de werkzame beroepsbe-

volking is het aandeel van personen met mbo of hbo aanzienlijk hoger dan binnen de niet-werkzame beroepsbevolking (50% versus 30%).

Tabel 1. Bevolking, beroepsbevolking en werkzame personen van 15-64 jaar naar onderwijsniveau, EBB 1990.

	Onderwijsniveau							Totaal ^a	w.o. scholier/ student
	1/2	3	4	5	6				
	BAO	MAVO	LBO	HAVO/ VWO	MBO	HBO	WO		
	%							x 1 000	
Beroepsbevolking	13	8	18	6	34	14	6	6 992	455
w.v.									
werkzaam	12	8	18	5	36	14	6	6 356	341
niet-werkzaam	28	11	17	8	21	9	5	636	115
Overige bevolking	31	16	19	8	19	5	1	3 305	855
Totale bevolking	19	11	18	7	29	11	5	10 297	1 310
w.o.									
scholier/student ^b	3	4	1	3	1	0	0		
in % van de totale bevolking per onderwijsniveau									
Beroepsbevolking	47	53	67	59	79	85	92	68	
w.v.									
mannen	66	63	86	62	89	92	94	81	
vrouwen	31	47	48	56	67	77	86	54	
Werkzame personen	38	47	61	51	75	80	86	62	
w.v.									
mannen	54	56	81	54	86	89	90	76	
vrouwen	23	40	41	48	61	70	77	47	

a. Inclusief onderwijsniveau onbekend.

b. In procenten van de totale bevolking.

Tevens is in tabel 1 de arbeidsparticipatie van mannen en vrouwen van 15-64 jaar naar hoogst behaalde onderwijsniveau vermeld. Zowel bij mannen als bij vrouwen met alleen basisonderwijs of mavo ligt de relatieve deelname aan de beroepsbevolking en aan de werkzame beroepsbevolking gemiddeld aanmerkelijk lager dan die van de totale bevolking van 15-64 jaar.

Uit onderliggend cijfermateriaal blijkt verder, dat binnen de bevolking de verschillen in opleidingsniveau tussen de leeftijdscategorieën 25-44 jaar en 45-

64 jaar groot zijn (zie hiervoor Loozen en Post, 1991). Zo heeft van de categorie 25-44 jaar 61% een opleiding op niveau 4 (havo/vwo c.q. mbo) of hoger, terwijl dit percentage voor de leeftijdscategorie 45-64 jaar 44 bedraagt. De verschillen tussen mannen en vrouwen zijn daarbij voor 45-64 jarigen aanzienlijk groter dan voor 25-44 jarigen. In de leeftijdscategorie 45-64 heeft 54% van de mannen een opleiding op niveau 4 of hoger; voor de vrouwen bedraagt dit percentage 33. Bij de 25-44 jarigen heeft 65% van de mannen een opleiding op niveau 4 of hoger, terwijl dit percentage voor de vrouwen 57 bedraagt. Het verschil tussen mannen en vrouwen binnen deze leeftijdscategorie bedraagt dus 8 procentpunten tegen 21 procentpunten voor de 45-64 jarigen.

Zoals opgemerkt, is de EBB de opvolger van de AKT. De AKT werd in de periode 1973 tot en met 1985 in de oneven jaren gehouden. Ook in de AKT werd gevraagd naar gevolgde opleidingen, namelijk naar een omschrijving van de opleiding en of deze met een diploma was afgesloten. In tabel 2 is de verdeling naar onderwijsniveau van de Nederlandse bevolking van 15-64 jaar volgens AKT en EBB voor een aantal verslagjaren gegeven. Hierbij zijn scholieren en studenten niet naar onderwijsniveau ingedeeld (zie voor de EBB-resultaten over 1988 en 1989, Van Bastelaer en Loozen, 1990).

In de periode 1985-1990 nam het aandeel van personen met basisonderwijs, mavo, lbo en havo/vwo af en het aandeel van personen met mbo, hbo en wo toe.

Tabel 2. Bevolking van 15-64 jaar naar onderwijsniveau volgens de Arbeidskrachtentelling (AKT) en de Enquête beroepsbevolking (EBB).

Bron Jaar		Onderwijsniveau										Totaal	
		1/2	3		Sub- totaal 1-3	4		5	6	Sub- totaal 4-6	onbe- kend	scholier/ student	
		BAO	MAVO	LBO		HAVO/ VWO	MBO	HBO	WO				
%													
AKT	1981	22,8	8,0	18,4	49,2	3,2	22,6	7,2	2,2	35,2	3,6	11,9	100
	1985	19,5	7,5	18,6	45,6	3,4	24,3	8,7	2,8	39,2	2,1	13,1	100
EBB	1990	16,0	6,8	17,2	40,0	3,2	28,5	10,7	4,4	46,8	0,4	12,7	100
Verschil in %-punten													
	1981-1985	-3,3	-0,5	0,2	-3,6	0,2	1,7	1,5	0,6	4,0	-1,5	1,2	
	1985-1990	-3,5	-0,7	-1,4	-5,6	-0,2	4,2	2,0	1,6	7,6	-1,7	-0,4	

De ontwikkelingen in de periode 1985-1990 wijken op een aantal punten af van die in de periode 1981-1985:

- het aandeel van personen met lbo is in de periode 1985-1990 gedaald, terwijl in de periode 1981-1985 sprake was van een geringe stijging van het aandeel van personen met lbo;
- het aandeel van personen met mbo, hbo en wo is in de periode 1985-1990 sterker toegenomen dan in de periode 1981-1985.

Bij de interpretatie van deze ontwikkelingen dient overigens rekening te worden gehouden met het feit, dat de periode tussen de AKT 1981 en de AKT 1985 exact 4 jaar bedroeg aangezien deze telling in beide gevallen in het voorjaar werd gehouden. De periode tussen de AKT 1985 en de EBB 1990 bedroeg bijna 5,5 jaar, aangezien de EBB het gehele jaar door (namelijk elke maand) wordt afgenomen.

Bij de hierboven gesignaleerde ontwikkelingen dient tot slot nog een tweetal opmerkingen te worden geplaatst:

- De EBB-gegevens voor 1990 geven een goed beeld van het opleidingsniveau van de bevolking, met dien verstande dat enige onderschatting van het aantal personen op de laagste onderwijsniveaus tengevolge van selectieve non-respons niet geheel uitgesloten is (Loozen en Post, 1991, gaan hier nader op in);
- De waargenomen ontwikkeling 1985-1990 die resulteert uit vergelijking van de AKT-uitkomsten van 1985 en de EBB-uitkomsten van 1990, overschat waarschijnlijk de toeneming van het opleidingsniveau enigszins, ten gevolge van een onderschatting van het opleidingsniveau in de AKT. Zoals opgemerkt, is in de EBB met ingang van januari 1990 namelijk overgegaan op een nieuwe vraagstelling met betrekking tot onderwijs (Loozen, 1990). Werd de AKT afgenomen door niet of zeer beperkt geïnstrueerde en begeleide gemeente-ambtenaren, de EBB 1990 werd afgenomen door goed geïnstrueerde en begeleide CBS-enquêtrices. Dit is de nauwkeurigheid en de volledigheid van de inventarisatie van onder meer het onderwijsniveau in de EBB ten goede gekomen.

Bronnen

Bastelaer, A.M.L. van en S.W.H.C. Loozen, 1990. 'Het onderwijsniveau van de Nederlandse bevolking: uitkomsten van de Enquête beroepsbevolking 1988 en 1989'. *Supplement bij de Sociaal-economische maandstatistiek* 4, blz. 4-20.

CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek), 1987. *Standaard onderwijsindeling SOI-1978, editie 1987: Uiteenzetting en verantwoording*. CBS, Voorburg/Heerlen.

CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek), 1991. *Enquête beroepsbevolking, 1990*. CBS, Voorburg/Heerlen.

- Loozen, S.W.H.C., 1990. 'De onderwijsvraagstelling in de Enquête beroepsbevolking'. *Supplement bij de Sociaal-economische maandstatistiek* 4, blz. 21-26.
- Loozen, S.W.H.C. en G.J. Post, 1991. 'Het onderwijsniveau van de Nederlandse bevolking: uitkomsten van de Enquête beroepsbevolking 1990'. Verschijnt in *Supplement bij de Sociaal-economische maandstatistiek*.

Begrippen

Beroepsbevolking. Volgens de definitie (1981) van de Centrale Commissie voor de Statistiek (CCS) worden tot de beroepsbevolking gerekend:

- personen die arbeid verrichten op basis van loon of salaris ('personen in loondienst'); hiertoe behoren onder meer ook personen op aanvullende werken, stagiaires dan wel in opleiding zijnde personen die tevens loon of salaris ontvangen en militairen in dienst voor eerste oefening;
- personen die geen loon of salaris ontvangen doch:
 - voor eigen rekening en/of risico een beroep of een bedrijf uitoefenen ('zelfstandigen');
 - meewerken bij het voor eigen rekening en/of risico uitoefenen van een beroep of bedrijf van één of meerdere leden van het gezin waartoe zij behoren ('meewerkende gezinsleden');
- personen zonder werkkring ('niet-werkzame beroepsbevolking') die:
 - een werkloosheidsuitkering ontvangen;
 - actief werk zoeken via gewestelijke arbeidsbureaus of uitzendbureaus, door te solliciteren op advertenties, door eigen navraag bij bedrijven e.d. en tevens beschikbaar zijn om arbeid te aanvaarden;
 - een werkkring hebben aanvaard, maar met de werkzaamheden nog niet begonnen zijn.

Overige bevolking. Alle personen van 15-64 jaar die geen deel uitmaken van de beroepsbevolking.

Scholier/student. Alle personen die zich in termen van de vraagstelling naar bezigheden in de eerste plaats tot de categorie 'scholier/student' rekenen.

Werkzame personen. De verzameling personen in loondienst, zelfstandigen en meewerkende gezinsleden (i.c. de werkzame beroepsbevolking).

Sociale kerncijfers^{a)}

	Basis c.q. eenheid	1970	1980	1985	1988	1989	1990
Demografie							
Bevolking per 31 december	1000	13119	14209	14529	14805	14892	15010
W.o.							
0-19 jaar	in % van de bevolking	35,7	30,9	27,7	26,2	25,7	25,2*
65 jaar of ouder		10,2	11,6	12,2	12,7	12,8	12,9*
Niet-Nederlanders		1,8	3,7	3,8	4,2	4,3	4,6*
Levendgeborenen	per 1000 van de	18,3	12,8	12,3	12,6	12,7	13,2
Overledenen	gemiddelde bevolking	8,4	8,1	8,5	8,4	8,7	8,6
Totale bevolkingsgroei		12,4	8,3	5,2	6,1	5,9	7,9
Huwelijkssluitingen		9,5	6,4	5,7	6,0	6,1	6,4
Echtscheidingen		0,8	1,8	2,3	1,9	1,9	1,9
Aantal huishoudens per 31 december	1000	3986	5006	5613*	5935	6026*	6127*
W.o. aantal éénpersoonshuishoudens		679	1085	1556*	1713*	1765*	1798*
Gemiddelde grootte van de huishoudens	1	3,21	2,78	2,54	2,45	2,43*	2,40*
Arbeid^{b)}							
Beroepsbevolking 15-64 jaar	1000	4751	5375	5887	6756	6833	6992
W.o. met een (gewenste) arbeidsduur							
≥ 20 uur (exclusief zelfstandigen en							
medewerkende gezinsleden)		3856	4414	4796	5055	5123	5188
Werkzame beroepsbevolking 15-64 jaar							
totaal		4650	5038	5147	6032	6155	6356
W.v.							
mannen		3438	3525	3411	3809	3876	3951
vrouwen		1212	1513	1736	2223	2279	2405
Niet-werkzame beroepsbevolking							
15-64 jaar							
totaal		101	337	740	724	678	636
W.v.							
mannen		85	164	419	359	335	298
vrouwen		16	173	321	365	343	338

Relatieve deelname werkzame beroeps- bevolking 15-64 jaar mannen	in % van de mannelijke bevolking 15-64 jaar	83,1	75,1	68,3	73,8	74,7	75,6
vrouwen	in % van de vrouwelijke bevolking 15-64 jaar	29,7	33,0	35,6	44,3	45,2	47,4
Werknemers in betrokken jaar vervroegd uitgetreden	1000	.	.	26	27	25	25
Contractuele arbeidsduur	1980=100	.	100	95,6	94,1	94,0	93,9
Regelingslonen volwassen werknemers (per uur)		38,6	100	113,7	118,5	120,5	124,4
Economie							
Koopkracht (statisch) totaal	1980=100	.	100	87,9	93,5	94,5	96,5*
W.v.		.	100	89,6	97,2	98,7	101,1*
werknemers bedrijfsleven		.	100	84,7	89,4	90,1	92,7*
ambtenaren		.	100	89,1	92,6	93,5	94,9*
gepensioneerden		.	100	87,5	89,4	90,3	91,0*
werklozen en overigen		.	100				
Consumptieve bestedingen (volume) totaal	per hoofd van de bevolking, 1980=100	77,0	100	98,0	103,5	105,8*	109,1*
W.v.							
voedings- en genotmiddelen		84,6	100	99,3	103,0	104,9*	106,7*
duurzame consumptiegoederen		84,5	100	88,6	96,2	100,1*	107,0*
overige goederen en diensten		72,5	100	102,4	107,0	109,4*	112,3*
Schulden uit hoofde van consumptief krediet (ultimo)	in guldens per hoofd van de bevolking	172	882	768	926	986	1034
Ontvangers van sociale zekerheids- uitkering (jaargemiddelden):	1000						
werkloosheidsuitkering (exclusief Rww)		45	156	282	241	229	232
arbeidsongeschiktheidsuitkering		205	640	754	800	826	856
periodieke algemene bijstandsuitkering aan personen jonger dan 65 jaar (exclusief Rww)		70	113	181	178	178	176
Rijksgroepsregeling werkloze werk- nemers (Rww)		7	83	397	393	385	354

Sociale kerncijfers (slot)*)

	Basis c.q. eenheid	1970	1980	1985	1988	1989	1990
Verkeer							
Gemiddeld afgelegde afstand per persoon	km per dag						
totaal		.	28,0	32,6	35,5	35,4	36,0
W.V.							
van en naar het werk		.	7,1	6,9	8,2	8,3	8,1
zakelijk bezoek in de werksfeer		.	2,2	3,7	3,6	3,5	3,7
overig (exclusief vakantie)		.	18,7	22,0	23,7	23,6	24,2
Slachtoffers van verkeersongevallen	1						
W.V.							
doden		3181	1997	1438	1366	1456	1376
gewonden, opgenomen in een ziekenhuis		.	18621	14520	13644	13660	13652
Rechtsbescherming en veiligheid							
Slachtoffers van misdrijven	1000						
(15 jaar of ouder)		.	3632	4175 ^{f)}	4031	.	3955
Door politie en Koninklijke Marechaussee geregistreerde misdrijven		266	706	1094	1149	1161	1156
Opgehelderde misdrijven	in % van de geregistreerde misdrijven	41,1	29,8	24,0	23,2	22,9	22,2
Uitgaven overheid voor politie	in guldens per hoofd van de bevolking	.	206	232	235	241	239*
Cultuur en vrijetijdsbesteding							
Aantal vakanties ^{c)}	per 1000 van de gemiddelde bevolking	569	836	877	1115	1191	1166
Bezoeken aan podiumkunsten in uitvoeringszalen		.	685	665	721	750	731
Uitleningen door openbare bibliotheken		4503	11444	11877	12564	12458	12440*
Uitgaven overheid voor cultuur en recreatie	in guldens per hoofd van de bevolking	83	375	401	415*	394*	389*

Onderwijs

Deelname voltijdonderwijs	1000	3211	3512	3316	3150	3123	3112*
Relatieve deelname voltijdonderwijs 16-24 jaar	in % van de bevolking 16-24 jaar	21,3	40,3	40,1	41,1	41,6	42,0*
Uitstroom uit het voltijdonderwijs met tenminste diploma MAVO c.q. Lager beroepsonderwijs	in % van de uitstroom uit het voltijd- onderwijs	71,8	83,8	88,3	88,1	88,2	87,8*
Uitgaven overheid voor onderwijs	in gulden per hoofd van de bevolking	655	1824	1905	2019	2018*	.

Gezondheid

Beleving algemene gezondheidstoestand	personen met de mening (zeer) goede gezondheid in % van de bevolking	.	80,2 ^{e)}	82,5	83,3	82,2	81,7
Contact met de huisarts	personen die de huisarts consulteerden in % van de bevolking	.	69,3 ^{e)}	71,9	72,4	73,4	75,4
Opname in het ziekenhuis	aantal opnamen in het ziekenhuis per 1000 van de gemiddelde bevolking	97	112	109	104	104	103*
Kosten van de gezondheidszorg	in gulden per hoofd van de bevolking	787 ^{d)}	1952	2310	2497	2584	2729*

Toelichting

. = gegeven (nog) niet beschikbaar

* = voorlopig cijfer

- a) Voor een toelichting op de in deze tabel opgenomen kerncijfers wordt verwezen naar de aflevering van 'Mens en Maatschappij' van mei 1988, blz. 219-232. Daarnaast wordt gewezen op de mogelijkheid, dat reeds eerder gepubliceerde cijfers zijn bijgesteld op grond van meer actuele en definitieve informatie.
- b) De cijfers met betrekking tot de (werkzame en niet-werkzame) beroepsbevolking betreffen vóór 1988 standcijfers (voorjaar) op basis van de Arbeidskrachtentellingen en met ingang van 1988 jaargemiddelden op basis van de Enquête beroepsbevolking. Zie voor verdere toelichting o.m. de publikatie 'Enquête Beroepsbevolking 1990', CBS, Voorburg/Heerlen, 1991. In de kolom 1970 zijn de gegevens over 1971 vermeld (volgens de definities van de Volkstelling 1971).
- c) In verband met een gewijzigde waarneming zijn de cijfers vanaf 1988 niet vergelijkbaar met voorgaande jaren.
- d) 1972.
- e) 1981.
- f) 1984.